

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ "ШКОЛА СПРИЯННЯ ЗДОРОВ'Ю"

Аналіз практичного досвіду впровадження проекту "Школа сприяння здоров'ю" в мережі навчальних закладів України підтверджує його ефективність в напрямку збереження, зміцнення та формування всіх складових здоров'я школярів та доводить необхідність подальшої розробки даного питання. Важливе місце в цілісній системі управління в процесі реалізації цього проекту займає саме діагностичний компонент, як основа науково обґрунтованого впливу на школярів, з метою формування їх здоров'я. Доповнення існуючої системи сучасними інформативними методиками діагностики сприятиме підвищенню якості та оперативності отриманої інформації про окремі складові здоров'я учнів, динаміку показників, що дозволить забезпечити максимальну адекватність педагогічних впливів та ефективність проекту в цілому.

Ключові слова: школа сприяння здоров'ю, діагностичний компонент, школярі, здоровий спосіб життя.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Пріоритет збереження, зміцнення та формування здоров'я школярів в сучасному освітньому просторі нашої держави підтверджується прийняттям низки нормативно-правових актів: Державна програма "Репродуктивне здоров'я нації" на період до 2015 року, Концепція проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми "Формування здорового способу життя молоді України" на 2013–2017 роки "Національної стратегії розвитку освіти України на 2012 – 2021 роки" в яких зазначається, що головними стратегічними завданнями національної освіти є формування освіченої, творчої особистості, забезпечення розвитку людини, становлення її фізичного і морального здоров'я. Значним кроком у даному напрямку можна вважати спільний наказ Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти України від 07.05.1999 № 25/31 "Про прилучення до Міжнародного проекту "Європейська мережашкіл сприяння здоров'ю" відповідно до якого відбулася організація мережі навчальних закладів "Школа сприяння здоров'ю" яка забезпечує умови та механізм реалізації педагогічної ідеї навчального закладу щодо формування здоров'я, створює сприятливі умови для всебічного розвитку здорової особистості.

Якщо аналізувати цілісну систему управління в процесі реалізації даного проекту, то важливе місце займає саме діагностичний компонент, як основа науково обґрунтованого впливу на школярів з метою формування їх здоров'я.

Однак, вивчення існуючих на сьогодні проектів "Школи сприяння здоров'ю" показує, що діагностичний компонент переважно зводиться до вивчення психологічної і соціальної складової здоров'я а також лікарського контролю. В більшості проектів домінує валеологічне спрямування освітнього процесу з відповідною переважною діагностикою психолого-соціального здоров'я та наявних захворювань. Включення в комплексну систему додаткових критеріїв, які характеризують індивідуальні особливості фізичного та рухового розвитку дитини дозволять оптимізувати процес не тільки фізичного виховання, а і всього проекту в цілому в напрямку розвитку здоров'я школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної літератури підтверджує актуальність та ефективність впровадження проекту "Школа сприяння здоров'ю" та доводить необхідність подальшої розробки даного питання.

Як зазначають О.П. Аксьонова, Т.М. Бабко, аналіз діяльності обласних Шкіл сприяння здоров'ю показав, що на сучасному етапі педагогічні колективи цих навчальних закладів працюють переважно за напрямками: забезпечення санітарно-гігієнічних вимог до організації навчального процесу та психолого-медикосоціального супроводу учнів на кожному етапі їхнього розвитку; здійснення постійної діагностики та корекції стану здоров'я дітей; проведення заходів щодо формування здорового способу життя школярів; впровадження методик і технологій здоров'язбережувального, здоров'яформувального, здоров'язміцнювального змісту, адаптованих до специфічних умов кожного навчального закладу; залучення всіх учасників навчально-виховного процесу до діяльності, яка зберігає та формує здоров'я.

На думку В.К. Бальсевича [1], сьогодні мова повинна йти скоріше не про збереження здоров'я, а про активний процес його формування та розвитку освітньому середовищі, при цьому виняткового значення набувають саме фізичні вправи, що підтверджується в наукових працях М.М. Амосова, Г.Л. Апанасенка, В.Г. Ареф'єва, І.А. Аршавського, Н.Ф. Денисенко, О.Д. Дубогай, Т.Ю. Круцевич, Н.В. Москаленко, І.В. Муравовова, М.О. Носка та інших.

А.І. Тюпа [9] зазначає, що за даними комплексного дослідження лабораторією моніторингу та якості освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у 2011–2012 навчальному році лише близько 25 % дітей займаються фізкультурою поза школою, у той час, коли переважна більшість віддає перевагу пасивному відпочинку біля телевізора чи комп'ютера. Тому підвищення ефективності фізичного виховання, поліпшення рухової активності, збереження й зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя нині визнано найактуальнішими проблемами, що нагромадилися в загальноосвітніх навчальних закладах протягом останніх десятиріч.

Проте активне застосування фізичних вправ для розвитку здоров'я школярів може мати і негативні наслідки в разі відсутності науково обґрунтованої системи впливів, існування якої можливе тільки за умови якісного діагностування фізичного та рухового розвитку школярів.

Формулювання мети роботи. Метою нашого дослідження було вивчення можливості удосконалення діагностичного компоненту в процесі реалізації проекту "Школа сприяння здоров'ю".

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення напрямів удосконалення діагностичного компоненту в процесі реалізації проекту "Школа сприяння здоров'ю" нами було вивчено передовий педагогічний досвід провідних шкіл України які працюють в даному напрямку та окремі проекти подані для участі у Всеукраїнському конкурсі сучасних моделей навчального закладу "Школи сприяння здоров'ю".

Так, в процесі реалізації даного проекту Л. Доні, І. Гриньова, Т. Слепа, І. Чокова [8] розробили картку розвитку учня, де визначають психологічний розвиток (інтерес до школи, пізнавальну активність, довільність регуляції діяльності, рівень розвитку сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, розвиток мовлення, самооцінка та комунікабельність) та морфогенетичний розвиток з визначенням стану здоров'я (група здоров'я, характер відхилень у системах і функціях організму, хворобливість), особливості диференціації рук, розумову працездатність і темп навчальної діяльності та схильність до неврозу. Г.В. Ярема в процесі діагностики наголошує на доцільності отримання інформації про зріст, вагу, артеріальний тиск, об'єм легенів, фізичний розвиток та функціональні розлади організму. Г. Острик та В. Могилей пропонують проведення моніторингу захворюваності дітей та вивчення індивідуальних особливостей кожного учня. С.М. Гридзь наголошує на доцільності створення моніторингової групи та проведення моніторингу: стану здоров'я учасників програми, навколишнього середовища, впливу середовища на здоров'я учнів.

В результаті аналізу проектів окремих "Шкіл сприяння здоров'ю" виявлено що структура діагностичного компоненту та впровадження тих чи інших здоров'язберігальних технологій безпосередньо залежить від концепції і спрямування навчального закладу.

О. Ващенко в результаті аналізу існуючих здоров'язберігаючих технологій визначає їх типи:

– здоров'язберігаючі – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

– оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

– технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально – навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти; виховання культури здоров'я;

– виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини [2].

Впровадження сучасних оздоровчих технологій в навчальному закладі в процесі реалізації проекту "Школи сприяння здоров'ю" вимагає доповнення існуючої системи діагностики сучасними інформативними методиками, що сприятиме підвищенню якості та оперативності отриманої інформації про окремі складові здоров'я учнів, динаміку показників, що дозволить забезпечити максимальну адекватність педагогічних впливів та ефективність проекту в цілому.

Найбільш точну та оперативну інформацію про окремі індивідуальні особливості школярів можуть забезпечити інструментальні методики дослідження. Однак, їх застосування ускладнюється через відсутність у загальноосвітніх навчальних закладах сучасних приладів діагностики та відповідних фахівців.

Позитивним кроком у даному напрямку було об'єднання зусиль керівників проекту "Школи сприяння здоров'ю" на базі Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №19, колективу школи та науковців Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Така співпраця забезпечила можливість наукового супроводу проекту, впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу та можливість удосконалення діагностичного компоненту через підключення до роботи наукових лабораторій університету.

В процесі вивчення системи діагностування було визначено що дослідження психологічної та соціальної складової здоров'я школярів знаходиться на досить високому рівні та забезпечує, на основі отриманої інформації, підбір оптимальних методів формування свідомого ставлення щодо збереження та розвитку здоров'я у учнів, розробку та впровадження методик їх навчання здоровому способу життя.

Враховуючи той факт, що в активному процесі формування та розвитку здоров'я школярів в освітньому середовищі виняткового значення набуває їх правильно організована рухова активність та зважаючи на суттєвий вплив фізичних вправ на організм дитини, визначено що доцільним є удосконалення системи заходів по діагностиці та врахуванню в навчально-виховному процесі особливостей розвитку рухової функції.

Тому основні доповнення системи діагностування в межах проекту "Школи сприяння здоров'ю" на базі Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №19 стосувалися саме фізичної складової здоров'я та були спрямовані на вивчення особливостей розвитку рухової функції школярів.

Включення в систему діагностування таких методик як комп'ютерна стабілографія та електротензодинамометрія дозволили скоротити час на визначення індивідуальних особливостей школярів, контроль їх фізичного та функціонального стану.

Поглиблене вивчення індивідуальних особливостей фізичного та рухового розвитку школярів різних вікових груп стало основою для внесення коректив в процес їх фізичного виховання та надало можливість покращення системи спортивної орієнтації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз науково-методичної літератури та практичного досвіду з питання впровадження проекту "Школа сприяння здоров'ю" в мережі навчальних закладів України підтверджує його ефективність в напрямку збереження, зміцнення та формування всіх складових здоров'я школярів. В результаті дослідження визначено, що важливе місце в цілісній системі управління в процесі реалізації цього проекту займає саме діагностичний компонент. Визначено можливість його удосконалення шляхом доповнення існуючої системи сучасними інформативними методиками дослідження. Попередні результати співпраці колективу школи та викладачів університету з метою здійснення наукового супроводу проекту доводять її ефективність і перспективність та доцільність подальших спільних дій.

Використані джерела

1. Бальсевич В.К. Здоровьеформирующая функция образования в Российской Федерации (материалы к разработке национального проекта оздоровления подрастающего поколения России в период 2006–2026 гг.) / В.К. Бальсевич // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2006. – № 5. – С. 2–6.
2. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – №8. – С. 1-6.
3. Вишневикий В.А. Здоровьесбережение в школе: педагогические стратегии и технологии / В.А. Вишневикий. – М. : Теория и практика физической культуры, 2002. – 270 с.
4. Денисенко Н. Оздоровчі технології – в освітній процес / Н. Денисенко // Шкільне виховання. 2009. – №11. – С. 7 – 8.

5. Дубогай О. Навчання в русі : Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі / О. Дубогай. – К.: Видавничий дім "Шкільний світ", 2005. – 112 с.
6. Методические рекомендации "Здоровьесберегающие технологии в общеобразовательной школе: методология анализа, формы, методы, опыт применения" / [под ред. М. М. Безруких, В. Д. Сонькина]. – М.: Триада-фарм, 2002. – 117 с.
7. Носко М.О. Формування здорового способу життя : навчальний посібник / М.О. Носко, С.В. Грищенко, Ю.М. Носко. – К.: МП Леся, 2013. – 160с.
8. Школа сприяння здоров'ю – складова школи соціалізації особистості / Л. Доні, І. Гриньова, Т. Слепа, І. Чокова // Директор школи, ліцею, гімназії – 2010 – №3 – С. 4–16.
9. Школу здоров'я – створюємо самі: методичний посібник / За ред. А.І. Тюпа. – Миколаїв: ОІППО, 2013. – 66 с.

NoskoN.O., ShelupetsL.H.,BahinskaO.V., SamonenkoS.B.

IMPRVING OF DIAGNOSTIC COMPONENT IN THE PROCESS OF REALIZATION OF THE PROJECT "THE SCHOOL OF HEALTH PROMOTION"

Analyze of the practical experience of implanting of the project "The school of health promotion" in the net of educational enhancement of Ukraine corroborates its affectivity in the direction of softly strengthening and forming of all health constituents and proves necessity of further elaboration of this question. The diagnostic component as a basis scientifically grounded influences on school children takes important place in the part of a complete system of management during the process of realization of this project. Supplement of extant system with present informative diagnostic methods will promote the increasing of quality and efficiency of received information about some constituents of pupils' health, dynamics of indexes, that will give possibility too provide with maximum adequate and effectiveness of the entire project.

Keywords: school of health promotion, diagnostic component, school children, healthy way of life.

Стаття надійшла до редакції 03.11.2013 р.

